

Psychologie výchovy a vzdělávání

Výchova, výchovný styl

Výchova

- Záměrné, cílevědomé, směřující k určitému výchovnému **cíli** (= rozvinout ve vychovávaném určité vlastnosti, názory, postoje i hodnotové orientace)
- Využívá výchovných prostředků a metod založených na **zkušenosti, tradici i vědeckých poznatcích**
- Vztah výchova – působení prostředí je nejednoznačný v obou směrech

Současné názory

- Obousměrný proces (vztah vychovavající – vychovávaný; problematika očekávání); př. Téma retroaktivní výchova (= působení dětí na rodiče)
- Aktuální otázky – relativizace autorit, problémové chování atd.

Řešené otázky - např.

- Jaké jsou účinky dílčích prostředků a metod?
- Jaké jsou účinky odměn a trestů?
- Jak ovl. vztahy účinek odměn a trestů?
- Za jakých podmínek funguje persuaze?
- Jak funguje účinek sociálních modelů?
- Jaký účinek mají různé druhy činností?
- Lze formulovat obecnější modely výchovy?
- Jak pozitivně ovlivňovat osobnost?
- atd.

Hlavní témata

- Vztah mezi vychovávajícím a vychovávaným
 - *Pedagogický takt, UPV*
- Kladení požadavků a kontrola jejich plnění
 - *Přiměřenost, pravidelnost*
- Odměny, tresty, povzbuzení (*trest omezuje*)
- Slovní působení
- Osobní příklad, sociální vzor
- Sociální skupiny (sourozenci, vrstevníci...)
- Výchova a činnost (hra, výuka, práce, volnočasové aktivity)
- Sebevýchova

Podmínky ovlivňující styl výchovy

- Vlastnosti a zkušenosti vychovatelů
- Vzájemné vztahy a interakce mezi vychovávajícím a vychovávaným
- Vlastnosti a zkušenosti vychovávaných
- Události a změny v nejbližším okolí dítěte
- Sociokulturní podmínky

Styl výchovy

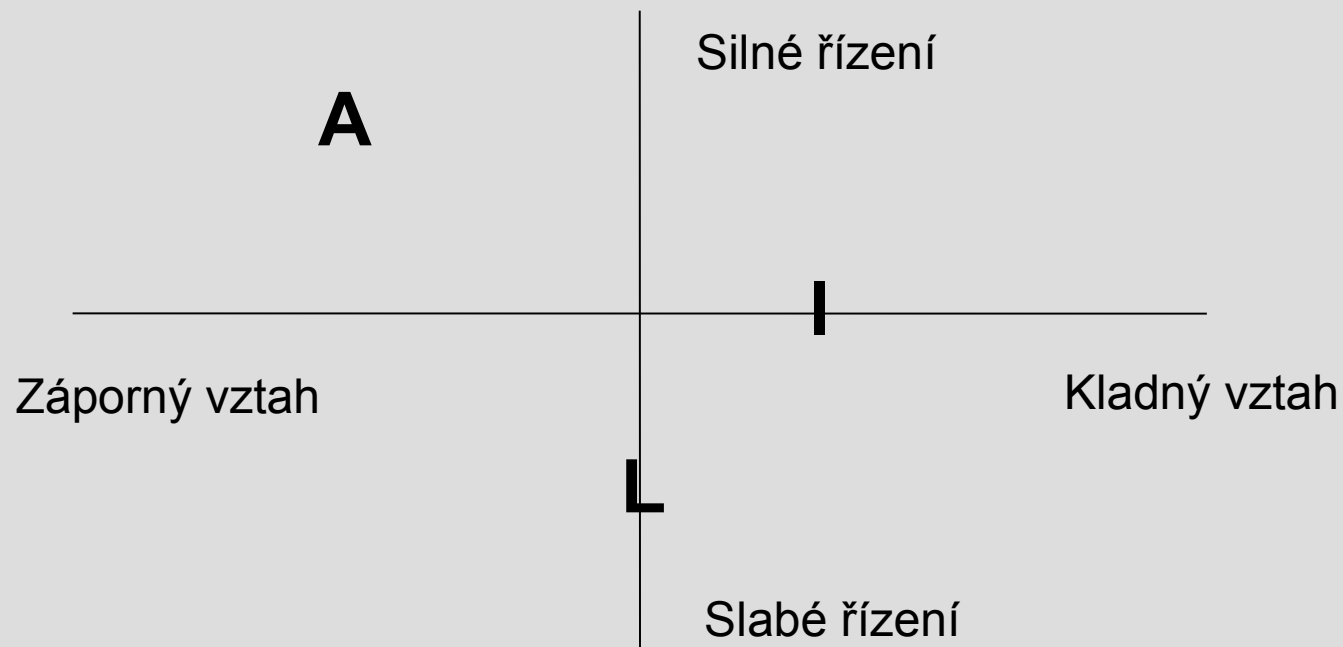
- Známý též jako způsob výchovy – zdůraznění významných částí procesu:
 - Emoční vztahy
 - Způsob komunikace
 - Velikost požadavků, způsob jejich kladení a kontroly
 - Je určující pro preferenci výchovných prostředků a projevuje se i v reakcích dítěte na ně
- K. Lewin, E.S. Schaeter, H.J. Eysenck (...)
- J. Čáp

Tradiční dělení (Lewin)

- Autokratické (autoritativní, dominantníú vedení
 - Silné řízení, tresty, ignorování potřeb vychovávaných, determinace zkušeností úsudky a rozhodnutími vych., málo prostoru pro samostatnost a iniciativu
- Slabé vedení (liberální vedení, výchova)
 - Minimální řízení, absence vedení, kontroly
- Sociálně integrační (integrativní, demokratické)
- *Velká redukce; pozor na vymezení!!!*

Model dvou dimenzí (Eysenck)

- Dimenze emočního vztahu k dítěti (láska, **kladný** postoj – nepřátelství, **záporný**, chladný, zavrhuující)
- Dimenze řízení (autonomie, minimální řízení – přísná kontrola, maximální řízení)

Model devíti polí (Čáp)

Řízení	silné	střední	slabé	rozporné
Emoční vztah				
záporný	1. tradiční autokratická patriarchální		2. liberální s nezájmem o dítě	3. nejhorší; rozporné s negativním vztahem
záporněkladný	9. emočně rozporná výchova; jeden z rodičů zavrhuje, druhý extrémně kladný nebo s dítětem v koalici			
kladný	4. přísná ale laskavá výchova	5. optim.; poroz.; přim. řízení	6. laskavá výchova bez pož. a hranic	8. rozporné řízení relativně vyvážené kladným emoc. vztahem
extrémně kladný			7. kamarádský vztah dobrovolné dodrž. norem	

Roviny uvažování (Čáp)

- Chování v jednotlivé situaci
- Zobecnění na interakci určitého druhu
- Jednotlivé komponenty (otec, matka, učitel...)
- Kombinování – komplexní charakteristika
- Kombinací emoc. vztahu – rodina jako celek
- Nejobecnější – zařazení do polí

- Způsob výchovy má širší pedagogické, společensko-historické a filozofické souvislosti

Další souvislosti - např.:

- Deprivace a subdeprivace
- Attachment
- Rodičovský postoj (+/-)
- Interakce si dítětem
- Základní důvěra ke světu (Ericson)
- Klima ve skupině
- Vztah k lidem